

Наведені дані свідчать про тенденцію до зменшення кількості позашкільних закладів системи освіти, що не сприяє запобіганню злочинності неповнолітніх.

На наш погляд, доцільно на загальнодержавному та регіональних рівнях розробити та прийняти програми розвитку вказаних закладів. Також доцільно на законодавчому рівні закріпити пільгові умови для створення, функціонування та оподаткування приватних закладів позашкільної освіти.

Бібліографічні посилання:

1. Тайбаков А. А. Проблемы предупреждения и профилактики корыстной преступности: учебное пособие. Петрозаводск, 2000. 51 с.
  2. Фіалка М.І. Неповнолітня злочинність: сучасний стан та напрямки профілактики. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 133-140.
  3. Моніторинг позашкілля: освіта, культура і спорт / Державна служба якості освіти України. URL: <http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/hovyny/254-monitorynh-pozashkillya-osvita-kultura-i-sport> (дата звернення 14.05.2019).
  4. Позашкільна освіта України у 2018 році. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2018/08/20/%202018.docx> (дата звернення 14.05.2019).
-

Багунц Спартак Самвелович
курсант навчальної групи КП-733
2-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Людвік Валентин Дмитрович,
доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НАСИЛЬСТВО У СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Насильство над дітьми – це найжахливіше явище у суспільстві. Українське законодавство стає на захист прав та безпеки дітей, що піддаються насильству.

Розбудова нової, демократичної, сильної і незалежної України висуває на чільне місце всього суспільного життя проблему зміцнення інституту сім'ї. Саме вона вводить дитину в світ соціальних відносин, формує ставлення до оточуючих, певні моральні принципи. Коли виникають

непорозуміння та конфлікти в родині, то це має відповідний негативний вплив на психічний та фізичний стан людини.

Жорстоке поводження з дітьми в сім'ї не така вже й рідкість. Часто плутаючи методи виховання зі звичайним насильством, батьки намагаються бути «розпорядниками» життя власної дитини. Не знаючи іншого ставлення, малюки не можуть правильно оцінити ситуацію, тому самі, вважаючи себе винними, не намагаються захиститись. Але в суспільстві не прийнято говорити про такі речі. Дуже часто один з батьків просто спостерігає за знущанням над своєю дитиною. Та насправді ця форма насильства існує у побуті дуже давно і поширена серед представників різних національностей, різного соціального та фінансового статусу, у сім'ях з різними світоглядами, світосприйняттям, релігійними переконаннями[1].

Дуже часто жорстоке поводження з дітьми – це результат того, що самі батьки страждали від насильства у дитинстві. Намагаючись виправити свої помилки, вони використовують своїх дітей; іноді батьки не знають інших шляхів «виховання», оскільки у своїй родині спостерігали тільки таке.

Найжахливіше, що це може повторюватися багато поколінь. Іншою причиною є раннє батьківство. У деяких батьків ще не сформувалося почуття батьківської відповідальності. Від незнання того, як поводитися з дитиною в різних ситуаціях, людина стає агресивною і всі проблеми вирішує одним способом – образами чи побиттям. Такі батьки часто не сприймають всерйоз потреби своїх дітей. Вони висміюють їх, не дозволяють їм виражати свої істинні почуття, їм важко поважати свої дітей як окремих особистостей зі своєю власною свободою. Вважаючи дітей причиною своїх проблем, вони їх б'ють, ображають, брешуть, погрожують їм, ізолюють, не довіряють, зневажають.

Такі батьки можуть використовувати своїх дітей як засіб задоволення власних егоїстичних потреб, не усвідомлюючи при цьому, якої шкоди завдають їм. Діти – це майбутнє кожної держави. А тому фізичні та емоційні травми, які вони переживають, обкрадають суспільство та усіх його членів. Не завжди можна уникнути дитячих травм, але їхня мінімізація має стати важливою метою соціальної політики[3].

Насильством в сім'ї, відповідно до ст. 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» є будь які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї щодо іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю. Виділяють чотири основні форми насильства дітей у сім'ї: фізичне насильство – це навмисне нанесення фізичних ушкоджень дитині, а також навмисне позбавлення свободи й нормальних умов життя, які можуть призвести до смерті дитини, викликати порушення фізичного й психічного здоров'я; сексуальне насильство – це залучення дитини з її згоди (чи без її згоди) до сексуальних дій з дорослим з метою отримання останнім задоволення чи користі; психологічне насильство

– це періодичний, довготривалий чи постійний психічний вплив на дитину, спрямований на навмисне приниження її честі й гідності, що стає причиною образ, страху, емоційної невпевненості в собі, а це гальмує розвиток особистості й призводить до формування патологічних рис характеру; економічне насильство – умисне позбавлення дитини житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, що може призвести до смерті дитини, викликати порушення фізичного й психічного здоров'я. Насильство в сім'ї дуже впливає на життя дітей і підлітків. Третина дітей в Україні щороку спостерігають акти насильства в сім'ї[7].

Діти, матері яких зазнали знущань, у шість разів частіше намагаються покінчити життя самогубством, 50 % з них схильні до зловживання наркотиками та алкоголем. 25 % студентів вищих навчальних закладів втягнуті у насильницькі стосунки, причому більшість з них розповідають про це друзі, 26 % – батькам, 25 % – нікому не розповідають. 69 % випадків сексуального насилля над дітьми в Україні здійснюється в домашніх умовах, у неповноцінних сім'ях і над дітьми-сиротами. Діти-жертви в 10 разів частіше здійснюють спроби суїциду, ніж їхні ровесники. Насильство та жорстоке поводження щодо дітей найчастіше чинять: другі діти (95 %), батьки дітей (68 %) та дорослі, які працюють із дітьми (39 %).

Від 24 до 37 % дітей зазнають різних форм насильства вдома, на вулиці, в школі (від щоденного до декількох разів на місяць). Часто насильство виявляється як комбінація фізичної, сексуальної та/або емоційної образи. Жорстоке поводження з дітьми в подальшому формує з них соціально неадаптованих людей, не здатних створювати повноцінну сім'ю, бути гарними батьками, а також є поштовхом до відтворення жорстокості до власних дітей. Дитина потребує соціально-правового захисту. З одного боку, соціальний захист передбачає гарантію основних прав, закріплених у Конвенції ООН про права дитини, а з іншого боку, соціальний захист дитини – це створення умов для вільного розвитку духовних та фізичних сил дитини, пробудження її активності.

З прийняттям Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» громадськість в Україні почала усвідомлювати людські права та свободи, і цей злочин нарешті став помітним для суспільства. Права дітей закріплюються Конвенцією ООН про права дитини, Конституцією України, Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Законом України «Про охорону дитинства», Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», що передбачає соціальний захист дітей, які були втягнуті до найгірших форм дитячої праці або опинились у складних життєвих обставинах, у закладах соціального захисту дітей; Законом України «Про захист суспільної моралі», який забезпечує захист дітей від негативного впливу продукції сексуального чи еротичного характеру, та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють суспільні відносини в цій сфері. Також наразі діє Загальнодержавна програма «Національний план дій, щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини»

на період до 2016 року[5].

Будь яке насильство над дитиною та її експлуатація караються згідно з законом. На підставі положень Конституції України і Конвенції ООН про права дитини від 26 квітня 2001 р. в Україні було прийнято Закон «Про охорону дитинства», який визначає охорону дитинства стратегічним загальнонаціональним пріоритетом і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері. Законодавством встановлюється процедура розгляду звернень з приводу жорстокого поводження, насильства і знущання над дітьми в сім'ї, поза її межами[6].

Порядок розгляду скарг затверджений спільним наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства охорони здоров'я України від 16 січня 2004 р. № 5/34/24/11 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення». Ювенальна превенція у справах дітей цілодобово приймає інформацію про випадки жорстокого поводження з дітьми. Після перевірки викладених фактів приймається рішення про притягнення винних осіб до відповідальності. У разі потреби термінового вилучення дитини з сім'ї, де батьки чи особи, які їх замінюють, жорстоко поводяться з нею, працівники кримінальної міліції у справах дітей спільно зі службами у справах дітей вирішують питання подальшого влаштування дитини. У ч. 3 ст. 289 Цивільного Кодексу України зазначається, що фізичне покарання батьками (усиновлювачами), опікунами, піклувальниками, вихователями малолітніх, неповнолітніх дітей та підопічних не допускається.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. –1996. – № 30. – Ст. 141.
  2. Цивільний кодекс України.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> .
  3. Сімейний кодекс України.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
  4. Кримінальний кодекс України.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
  5. Конвенція ООН про права дитини від 27 вересня 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
  6. Про охорону дитинства : Закон України від 6 листопада 2012 р. № 5477-VI // Відомості Верховної Ради України. –2001. – № 30. – Ст. 142.
  7. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 16 жовтня 2012 р. № 5462-VI (зі змінами та доповненнями) //Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
-